

Geleneksel Evlerde Sabit Donatılar: Mehmet Şehirli Evi

Mukaddes ATAMAN,¹ Zeynep Nilsun KONAKOĞLU¹

Öz

Geleneksel evler; geçmişi en iyi şekilde yansıtır, yapıldığı dönemin kültürü, gelenek-göreneği, yaşam modeli ve mimarisi hakkında bilgi veren ve geçmişin izlerini taşıyan en önemli miraslardır. Bu evlerde; plan tipolojileri, cephe özellikleri ve malzemelerin yanı sıra, iç mekân donatı düzeni de kendine has özellikler barındırmaktadır. Geleneksel evlerin iç mekânlarında kullanılan donatılar; gömme dolaplar, döner dolaplar, sedirler, ocaklar yapıldıkları dönemin önemli yansımalarıdır. Söz konusu evlerde bu türden sabit donatıların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada; gelenekselde kırsal yaşamdan kent yaşamına geçişteki ev mimarisini yansıtan, Doğu Karadeniz Bölgesi Rize ili kent merkezinde yer alan geleneksel ev ölçeğindeki Mehmet Şehirli Evi ele alınmakta ve iç mekân düzenindeki sabit donatılarının tespiti yapılmaktadır. Ev; eğime paralel kuzey yönünde iki, eğime bakan güney yönde ise üç katlıdır. Geleneksel evlerdeki 'salonlu plan' tipolojisinin farklı bir örneği olarak değerlendirilmektedir. İç mekân düzeninde geleneksel kırsal evlerde olduğu gibi sabit donatılar barındırmaktadır. Mehmet Şehirli Evi; Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri doğrultusunda 2018 tarihinde taşıma yöntemiyle yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel ev, kırsal ev, kentsel ev, sabit donatı, salonlu plan

Sampling Fixed Equipments by Plan Typology in Traditional Houses: Mehmet Şehirli House

Abstract

Traditional houses; it is the most important heritage that reflects the past in the best way, gives information about the culture, tradition-custom, life model and architecture of the period in which it was built, and carries the traces of the past. In these houses; in addition to the plan typologies, facade features and materials, the interior reinforcement layout also has its own characteristics. The equipment used in the interiors of traditional houses; Built-in cabinets, revolving cabinets, ottomans and stoves are important reflections of the period in which they were built. It is seen that this type of fixed equipment is frequently used in the houses in question. House, reflecting the traditional house architecture in the transition from rural life to urban life, is discussed and the fixed equipment in the interior layout is determined. House; it has two floors in the north direction parallel to the slope and three floors in the south direction facing the slope. It is considered as a different example of the 'hall plan' typology in traditional houses. It includes fixed equipment in its interior layout, as in traditional rural houses. House; it was carried out in 2018 in line with the survey, restitution and restoration projects approved by the Trabzon Cultural Heritage Preservation Board.

Keywords: Traditional house, rural house, urban house, fixed equipment, living plan

¹ Avrasya Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Trabzon, Türkiye
Bu makale Dr. Öğretim Üyesi Mukaddes Ataman tarafından restorasyonu yapılan Mehmet Şehirli Evi esas alınarak türetilmiştir. Konu, yeni bulgu ve bilgilerle, buna bağlı olarak da yeni değerlendirmelerle geliştirilmiş, zenginleştirilmiştir. 02.06.1989 tarih 335 sayı numarası ile tescil edilmiş olan Mehmet Şehirli Evi'ne ilişkin tüm projeler Mukaddes Ataman tarafından çizilmiş ve Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından; 29.05.2013 tarih 1219 sayı numarası ile onaylanmıştır.

İlgili Yazar/Corresponding author: mukaddes.ataman@avrasya.edu.tr

Gönderim Tarihi / Received Date: 11.12.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 22.03.2022

1. Giriş

Geleneksel evlerin; geleneksel yaşam düzeninde halkın gelenek-görenek, kültür ve tecrübelerinin en iyi göstergesi olup, mimari birikimlerin sonucunda oluştuğu anlaşılmaktadır. Geleneksel evler; geleneksel kullanım biçimlerini, kullanıcılarını, geleneksel malzemeleri ve yapım yöntemlerini içinde barındıran geleneksel yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu terimde; kırsal ve kentsel ayırım yapılmadığı, yapım yöntemleri aynı olmakla birlikte, yapım sistemlerine etken farklılıklarının söz konusu olduğu ve ayırımın yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Sümerkan, 1990, s. 8). Bu nedenle; kırsal ve kentsel bölgelerin fiziksel koşullarına ve yaşam biçimine göre farklı ve ortak özellikler barındıran evlerde plan tipolojileri ve birçok işleve cevap verebilen oda kavramında; barındırdıkları sabit donatılar da önem arz etmektedir. Her iki tipolojide de mekânla bütünlük sağlayacak şekilde düşünülen bu sabit donatıların oda içerisindeki konumları, işlevsel esnekliği sağlamada önemli bir etkidir. Geleneksel evlerin her birinde odalarda; oturma, yatma, yeme-içme gibi pek çok işlevin bir arada gerçekleşmesini sağlayan sedirler ve depolama-ıslak hacim işlevini yerine getiren gömme dolaplar ve aşhane dolapları mevcuttur. Tüm bu sabit donatılarla mekânlar çok çeşitli işlevlere hizmet edebilmektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde geleneksel yaşam biçimini barındıran ev tipolojisi; değişen yaşam koşulları ile geleneksel yaşamdan kopmadan kent yaşamına geçişle hem geleneksel hayatın hem de kent yaşamının gerektirdiği özellikleri bir arada sentezleyen plan tipolojileri ve donatı düzenleri geliştirmiştir. Bu tipolojiyi örnekleyen; sabit donatıları ile günümüze kadar gelebilen çok az sayıda ev örneği bulunmaktadır. Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescil edilmiş olan "Rize Mehmet Şehirli Evi" bu anlamda çalışma kapsamında ele alınmıştır. Mehmet Şehirli Evi üzerinden plan tipolojisi ile birlikte sabit donatı elemanlarının tespiti ve analizi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda; evin planları üzerinden konumları belirlenen sabit donatılar tanıtılmaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

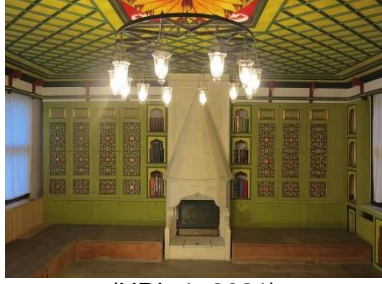

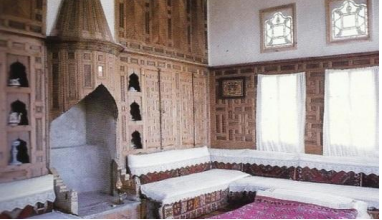
Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmektedir. İlk aşamada; Doğu Karadeniz Bölgesi kırsal evlerin plan tipolojileri üzerinden, Rize ili merkezinde yer alan ve geleneksel ev olarak nitelendirilen Mehmet Şehirli Evi'nin mimari özellikleri ile tanıtımı yapılmıştır.

İkinci aşamada ise; Mehmet Şehirli Evi'nin sabit donatılarının tespiti ve irdelemesi yapılmıştır.

3. Geleneksel Türk Evi'nde Sabit İç Mekân Donatıları

Geleneksel Türk evinin odalarında bulunan iç mekân donatıları, mekâna bağlı ya da mekân parçasıyla birlikte biçimlenmiş olan sabit mobilyaları kapsamaktadır (Arat, 2012, s.126). Sabit donatılar hareketli donatılara nadiren işlevsel çeşitliliği sağlayarak birçok fonksiyona aynı anda cevap verebilmektedir. Bu donatılar mekâna ait ihtiyaç duyulacak eşyaların, sabit ahşap mobilya ile yapılan kapağı olan ya da olmayan bağımsız niş veya rafların yanında dolap, yüklük ve hücre gibi elemanlardır. Yüklük, dolap, raf ve hücreler çeşitli fonksiyona ait görev üstlenmenin yanında kullanılan eşyanın hareketine dayalı kullanılmaktadır (Küçükerman, 1988; Arat, 2012, s.130). Çizelge 1'de Geleneksel Türk Evi sabit donatılarından olan ocak, dolap-yüklük, sedir, seki ve raf/sergen görsellerine ve tanımlamalarına yer verilmektedir.

Çizelge 1: Sabit donatılar

Sabit Donatılar			
Sabit Donatılar	Ocak-Ocaklık	 <p>(URL-1, 2021)</p> <p>(Gür ve Batur, 2005, s.107)</p>	<p>Geleneksel Türk evlerinde ocaklar genellikle özel bir yerde konumlanmıştır. Geleneksel Türk evindeki odaların kuruluşunda, diğer yapı öğelerin tersine, mekân içinde tek çıkıntı yapan öge ocak donatısıdır (Küçükerman ve Güner, 1995; Arat, 2011, s. 52). Yörelere göre farklılık gösteren ocaklar; külahlı, oymalı, çiçekli, bazen de duvarın içinde bir niş şeklinde olabilmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ise; aşhane mekânında yer aldığı gibi, aşhaneye açılan nişler şeklinde de tipolojiler görülmektedir.</p>
	Dolap-Yüklük	 <p>(URL-2, 2021)</p>	<p>Türk evinde, odaların oluşumunu etkileyen en önemli öğelerden birisi kapalı ve açık alanları olan eşyaların depolanması ve korunmasına yardımcı olan dolap ve yüklüklere (Küçükerman, 1988, s.165). Odaların bir veya iki duvar yüzeyinde bulunan yüklük ve dolaplar depolamanın yanı sıra bir bölümü ile gusülhane olarak hizmet vermektedir.</p>
	Sedir	 <p>(URL-3, 2021)</p>	<p>Genellikle 75 cm eninde ve 35 cm yüksekliğinde olan sedirler; odalarda ve sofalarda pencere önünde konumlandırılan, arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen, oturmaya veya yatmaya yarayan sabit oturma elemanlarıdır (Eldem, 1987; Küçükerman, 1988, s.148).</p>
	Seki	 <p>(URL-4, 2021)</p>	<p>Odanın zemin mekanının bir kısmının yükseltilerek oluşturulan oturma birimine seki denir (Küçükerman, 1988, s. 145).</p>
	Raf-Sergen	 <p>(URL-5, 2021)</p>	<p>Pencere ve kapıların bittiği noktadan başlayarak tavana belirli bir mesafede bırakılan erişilmesi mümkün, eşya konulmasına hizmet eden odayı da çepeçevre dolaşan bir raf niteliğindedir (Arat, 2011, s. 52).</p>

4. Mehmet Şehirli Evi

Rize ili merkezde yer alan “Mehmet Şehirli Evi” Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel sivil mimari örneklerinden biridir. Yapıda bulunan mermer kitabeye göre; hicri 1221, miladi 1806 yılında yapıldığı yazmaktadır. Ancak yapım tekniği irdelendiğinde bu kitabedeki tarihin sonraki dönemlerdeki onarımları ifade ettiği düşünülmektedir. Sözlü kaynaklardan evin 150-200 yıllık olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Şehirli, 1946).

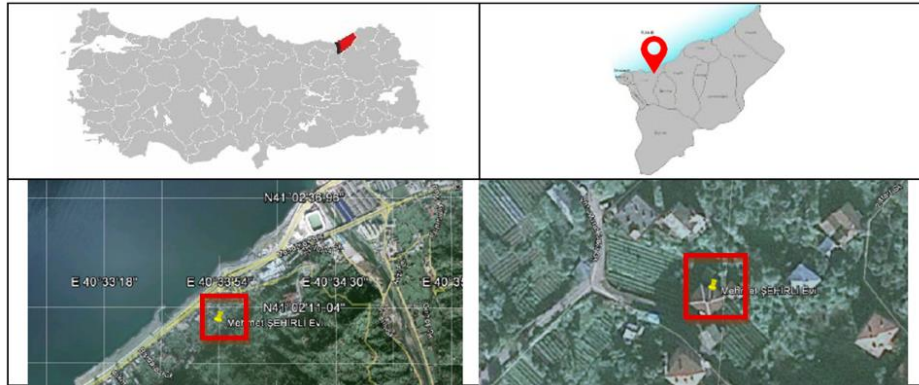
Fotoğraf 1: Mehmet Şehirli Evi görselleri (M. Ataman)

Fotoğraf 2: Mehmet Şehirli Evi kitabesi (M. Ataman)

4.1. Konumu

Mehmet Şehirli Evi; bölgede yer alan geleneksel ev tipolojilerinde olduğu gibi; araziye göre konumlanmıştır. Özgününde Rize ili merkez İslampaşa Mahallesi Murat Fakir Sokak'ta, 932 ada, 1 parselde yer almaktadır (Şekil 1). Ev işlevinde kullanılan yapı; Güneysu çevre yolu yapımında yol güzergâhında kaldığı için restorasyon sonrasında - taşıma yöntemiyle- aynı işlevinde aynı parselin diğer ucunda yeni yerine konumlandırılmıştır.

Şekil 1: Mehmet Şehirli Evi konumu (Google Earth; Erişim: 04.01.2020)

4.2. Yapı Malzemesi ve Tekniği

Mehmet Şehirli evi; üç katlı güneydoğu cephesinde, taş söveli tek pencere açıklığının dışında, sağır ve tamamen kaba yonu sıralı moloz taş iken; kuzeybatı cephesi ise kesme taş söveli kaba yonu sıralı moloz taş üzerine, ahşap konstrüksiyonlu muska dolgu duvarların sıvanmasıyla oluşturulmuştur.

Fotoğraf 3: Güneydoğu, kuzeybatı ve kuzeydoğu cephelerindeki yapım teknikleri (M. Ataman)

İç mekân düzeninde ise; toprak döşemeli bodrum kat dışında, zemin ve birinci kat döşeme ve tavanları ahşap malzemeden imal edilmiştir. Tavanlar odaların özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Alt katta aşhane ile aynı sistemde olan ahşap hatılların görüldüğü şekilde iken, diğer bir odalarda binili ahşap tavan olarak yapılmıştır.

Fotoğraf 4: Ahşap hatıllı ve binili tavan (M. Ataman)

Fotoğraf 5: Tek sıralı çıtalı ahşap tavan (M. Ataman)

Üst kat oda ve sofa tavanları ise; alt kata göre daha özellikli olmak üzere ahşap tek yönlü çıtalı tavan şeklindedir. Hem alt hem de üst kata tavanlarında koltuk altı silmesi bulunmaktadır.

Aşhane ve bodrum kat döşemesi hariç tüm mekânların döşemeleri de ahşaptandır. Yalnızca özgün kalabilen üst kat pencereleri ahşap giyotin pencere düzenindedir. Ayrıca; odalarda pencere altlarından geçen ahşap hatıllar kat yüksekliğini dengelemek amacıyla yapılmış estetik birer geleneksel öğedir.

Fotoğraf 6: Ahşap döşeme, ahşap giyotin pencere ve alt hiza ahşap hatıllar (M. Ataman)

İç mekân kapıları, ahşap tek ya da çift kanatlı olarak değişmektedir. Klasik düz göbekli olan kapılar ahşap yığma duvar dokusunda dikmelerle tavana kadar belirginleştirilmiştir. Üst katta sofaya açılan oda kapıları taç bölümlerindeki süslemelerle alt kat oda kapılarından farklılaşmaktadır. Kapı eşiklerinde temizlik amacıyla oluşturulan detay dönem ustalarının özel detaylandırmalardaki hassasiyetini göstermektedir.

Fotoğraf 7: Tek-çift kanatlı zemin kat oda kapıları ve sofaya açılan üst kat oda kapıları (M. Ataman)

Fotoğraf 8: Kapı eşiklerindeki temizlik için yapılan detay (M. Ataman)

Alt ve üst kat arasındaki bağlantıyı sağlayan merdiven, ahşap malzemedeki dönerli olarak imal edilmiştir.

Fotoğraf 9: Ahşap dönerli merdiven (M. Ataman)

Zemin kat ve birinci kat odalarında farklı düzende ahşap dolap ve yüklükler bulunmaktadır. Abdestlik olarak yüklük bölümünün içi, su yalıtımı amacıyla kurşunla kaplanmıştır.

Fotoğraf 10: Zemin ve birinci kat oda yüklükleri (M. Ataman)

Yapının üzeri oturtma çatı tipinde olup sonraki dönemde sac malzeme ile kaplanmıştır.

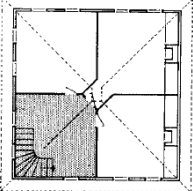
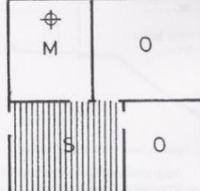
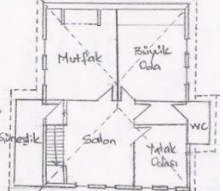

Fotoğraf 11: Ahşap oturtma çatı düzeni (M. Ataman)

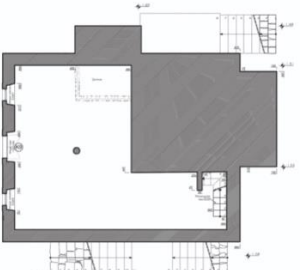
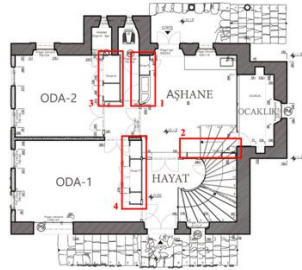
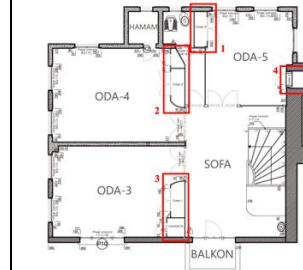
4.3. Plan ve Cephe Özellikleri

Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki geleneksel ev plan tipolojileri; aşhanalı (dış sofalı) tip, salonlu tip, geçiş hayatı aşhaneye paralel tip, geçiş hayatı aşhaneye dik tip, hayatlı tip, iç sofalı tip şeklinde sıralanmaktadır (Sümerkan, 1991, s. 180). Mehmet Şehirli Evi; Özgüner (1970, s. 60) ve Sümerkan'ın (1990, s. 80-81) tipolojilemesine göre salonlu tip grubunda yer almaktadır.

Çizelge 2: Mehmet Şehirli Evi plan analizi

Plan Tipolojisi	Salonlu Tip			
		(Özgüner, 1970)	(Sümerkan, 1990; Sümerkan 1991)	

Çizelge 3: Mehmet Şehirli Evi kat planları (M.Ataman Arşivi)²

Kat Planları	Bodrum Kat Planı	Zemin Kat Planı	Birinci Kat Planı
			

² Mehmet Şehirli Evi kullanıcılarından alınan bilgiler doğrultusunda mekan isimleri yazılmıştır. Plan kurgusundaki yerleri ve işlevsel açıdan Özgüner ve Sümerkan'daki mekanlarla aynı özellikleri barındırmakta, yalnızca mekân isimlerinde farklılık göstermektedir.

Mehmet Şehirli Evi; Özgüner (1970) ve Sümerkan'ın (1990) tipolojilendirmesine göre salonlu tip grubunda yer almaktadır. Özgüner ve Sümerkan; salonlu tipi Giresun kırsalda bir ev üzerinden örneklemişlerdir. Burada bodrum ve zemin kattan oluşan bir planlama söz konusudur. Mehmet Şehirli Evi'nde ayrıca birinci kat bulunmaktadır. Zeminde dört oda bulunmaktadır. Yapının iki ayrı girişini barındıran hayat ve aşhane mekanları bu katta yer almaktadır. Hayat mekanındaki merdivenden ahır (bodrum) katına ve üst kata ulaşım sağlanmaktadır. Manzaraya bakan yönde ise aşhane mekanından geçilen diğer iki oda bulunmaktadır. Mehmet Şehirli Evi'nde hayat mekanı olarak adlandırılan birimin ise; geleneksel tipolojideki kullanımında oturma işlevine cevap veren salon mekanının bu işlevini kaybettiği, hem ahır katına hem de birinci kata bağlantıyı sağlayan geçiş mekanına dönüştüğü görülmektedir. Mehmet Şehirli Evi'nde yatak odalarının bulunduğu birinci kat planına bakıldığında ise; salonlu tiplerle daha çok eşleştiği anlaşılmaktadır. Kent içinde yer alması bakımından kırsalda yer alan geleneksel evler arasında bir geçiş örneği olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 12: Bodrum kat iç mekân görünüşü (M. Ataman)

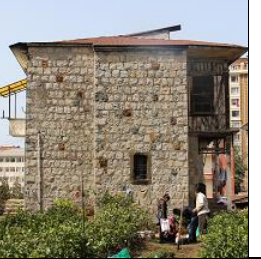

Fotoğraf 13: Zemin kat iç mekân aşhane ve oda görünüşleri (M. Ataman)

Fotoğraf 14: Birinci kat iç mekân oda görünüşleri (M. Ataman)

Üç katlı güneydoğu cephesinde, kaba yonu sıralı moloz duvar üzerinde taş söveli tek pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzeybatı cephesinde ise tamamen simetrik düzende bodrum kat giriş kapı aksının sağında solunda birer adet taş söveli pencere ve sıvalı olan zemin-birinci katta ise dörder adet pencere açıklığı bulunmaktadır.

Çizelge 4: Mehmet Şehirli Evi cephe çizim ve görselleri (M.Ataman Arşivi)

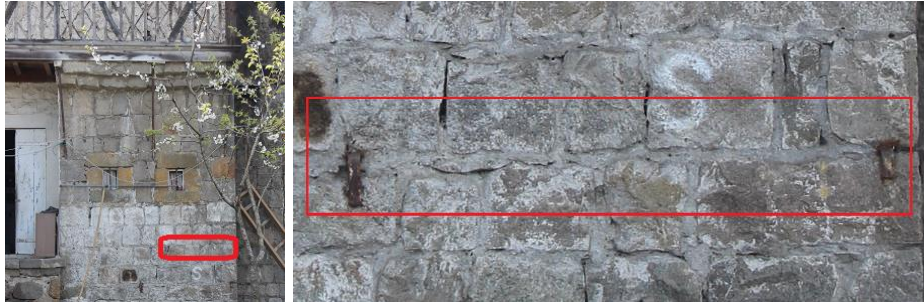
Cepheler	Kuzeydoğu Cehesi	Kuzeybatı Cehesi	Güneydoğu Cehesi	Güneybatı Cehesi
				
				

Zemin kattaki pencereler sonradan ilave edilmiş pvc pencereler, üst kattakiler ise özgün ahşap giyotin pencereler şeklindedir. Sıvanmamış kuzeydoğu cephesinden ise üst katın ahşap konstrüksiyonlu muska dolgulu duvar sisteminde olduğu görülmektedir. Tamamen sıvalı olan güneybatı cephesine ise sonradan bir balkon ilave edildiği anlaşılmaktadır. Yapının zemin katına hem kuzeydoğu hem de güneybatı cephesinden iki ayrı giriş bulunmaktadır. Özgünlüğü korunmuş olan kuzeydoğu cephesinde; çıkmayı taşıyan oldukça sade taş sütunlar bulunmaktadır.

Fotoğraf 15: Taş sütunlar ve başlık detayı (M. Ataman)

Kaba yonu sıralı taş duvarlarda kullanılan demir hatıllar yapılan detay yapıya özgü ve duvarın sağlamlığı artırılmakta kullanılan bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 16: Taş duvarlardaki demir hatıllar (M. Ataman)

Dış cephede bölgenin iklim koşullarının etkin kıldığı geniş saçaklar (80 cm) karakteristik cephe özelliğini yansıtmaktadır. Üst katlarda yapılan ahşap konstrüksiyonlu muska dolgulu duvarlar, köşe ahşap dikmeler, üzerlerindeki payeler, ahşap yatay bantlar, ahşap pencere söve-denizlik-taç detayları bu kapsamda gelenekseli yansıtmaktadır.

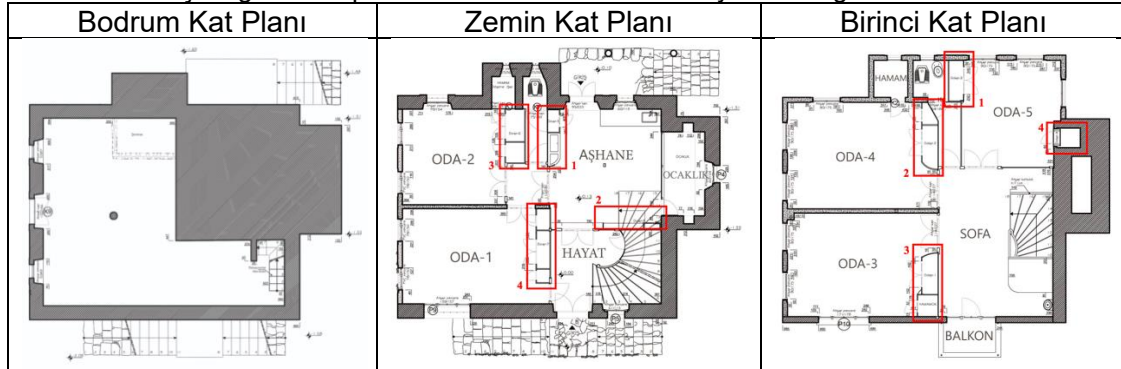
Fotoğraf 17: Cephelerdeki süsleme detayları (M. Ataman)

4.4. Mehmet Şehirli Evi Sabit İç Mekân Donatıları

Çalışmanın bu kısmında Doğu Karadeniz Bölgesi Rize ilinde yer alan ve yukarıda plan analizi yapılan Mehmet Şehirli Evi'nin iç mekândaki sabit donatılarına ilişkin tespitler yapılmıştır.

Mehmet Şehirli Evi'nde; bodrum kat hariç, zemin ve birinci katta erzak dolapları, yüklükler ve gizli bölme dolabı mevcuttur. Çizelge 5'te kat planları üzerinden sabit donatıların yerleri gösterilmektedir.

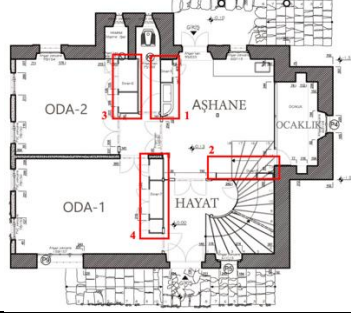
Çizelge 5: Kat planları üzerinden sabit donatı yerlerinin gösterimi

Bodrum katta sabit donatı mevcut değildir. Zemin kat ve birinci katta toplam 8 adet sabit donatı bulunmaktadır. Zemin katta özgününde mekân parçası olarak şekillenmiş olan ocağın, zemindeki izleri yok olarak günümüze ulaşmıştır.

Çizelge 6'da Mehmet Şehirli Evi zemin kat sabit donatılarının plan üzerindeki konumları, görselleri ve açıklamaları yer almaktadır.

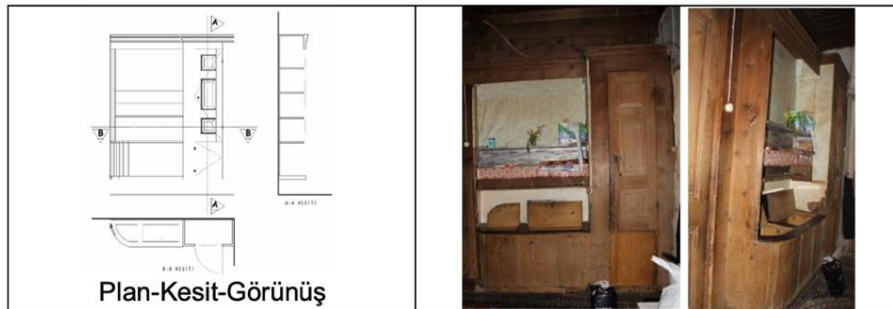
Çizelge 6: Mehmet Şehirli Evi zemin kat sabit donatıları

Zemin Kat Planı		<p>Zemin kat; hayât, aşhane, ocaklık ve iki oda mekânından oluşmaktadır. Ocaklık; duvar yan duvar yüzeylerindeki nişleri ve bacasıyla günümüze ulaşmış olup, muhdes bir bölmeyle kapatılmış ve zeminde ateş yakılan kısmı yok edilmiştir. Bu mekânlardaki sabit donatılar; aşhanedeki 1-2 nolu erzak dolapları, odalardaki 3-4 nolu yüklükler olarak tespit edilmiştir.</p>
------------------------	---	---

Fotoğraf 17: Ocaklık bölümü

Aşhane mekânında yer alan özel erzak-saklama dolapları bölgedeki geleneksel evlerde olan geleneksel donatı ve işlevleri barındırmaktadır. 1 nolu erzak dolabı 203 cm genişlik, 237 cm yükseklik ve 43 cm derinliğe sahiptir. Kapalı ve açık bölmelerden oluşan dolaba ön görünüşten bakıldığında sol tarafında raflar bulunmaktadır. Rafların alt hizasında bulunan bölüme derinlik farkı yapılarak un, ekmek, kaşık vs. konulabilmesi için üstten kapaklı iki adet bölme oluşturulmuştur. Dolabın sağ tarafında biri büyük biri küçük olmak üzere iki adet dikey bölüm kapağı bulunmaktadır. Taç kısmı iç-dış bükey profil sıraları ile hareketlendirilmiştir (Şekil 2).

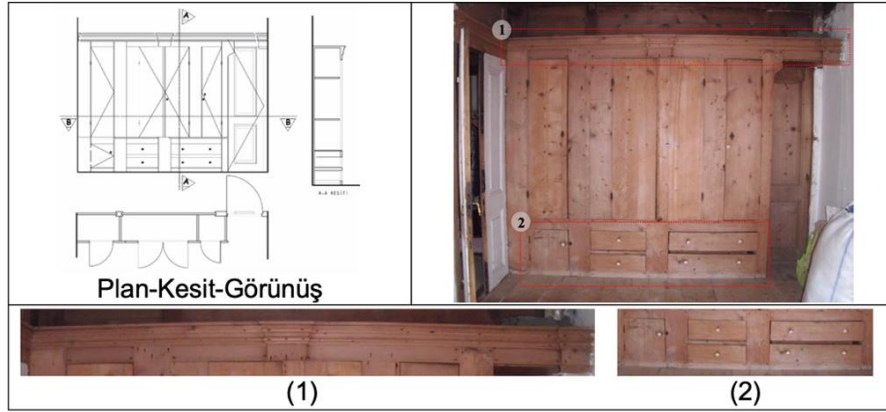
Şekil 2: 1 nolu erzak dolabı

2 nolu erzak dolabı 38 cm genişlik, 90 cm yükseklik ve 24 cm derinliğe sahiptir. Duvara montelenmiş dikey dolabın kapağı camlı olup içinde raflar bulunmaktadır. Dolabın devamında açık raflar mevcuttur (Şekil 3).

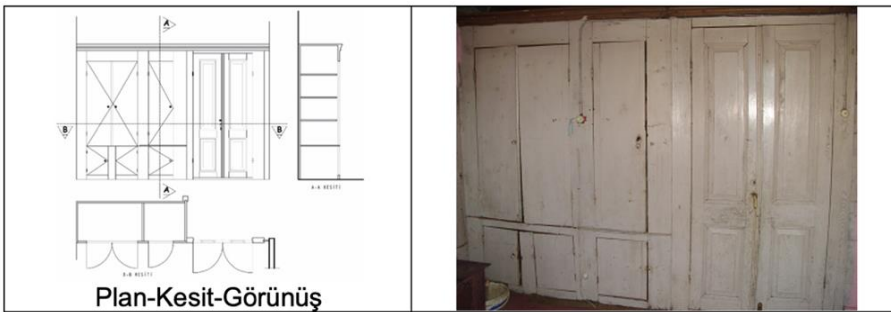
Şekil 3: 2 nolu erzak dolabı

Odada bulunan eşyaların depolanması amacıyla yapılmış olan 3 nolu oda yüklüğü; 264 cm genişlik, 244 cm yükseklik ve 46 cm derinliğe sahiptir. Dolabın 4 adet büyük, 1 adet de küçük dikey bölüm kapağı bulunmaktadır. Sol alt kısımda yer alan dikey kapak hizasında ikisi küçük ikisi büyük olmak üzere toplamda 4 adet çekmecesi mevcuttur. Taç kısmı iç-dış bükey profil sıraları ile hareketlendirilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4: 3 nolu oda yüklüğü

4 nolu oda yüklüğü; 194 cm genişlik, 237 cm yükseklik ve 73 cm derinliğe sahiptir. Mekâna giriş kapısı dolabın devamı niteliğindedir. Dolabın üst kısmında 3 adet büyük, alt kısmında ise 3 adet küçük bölme kapağı bulunmaktadır (Şekil 5).

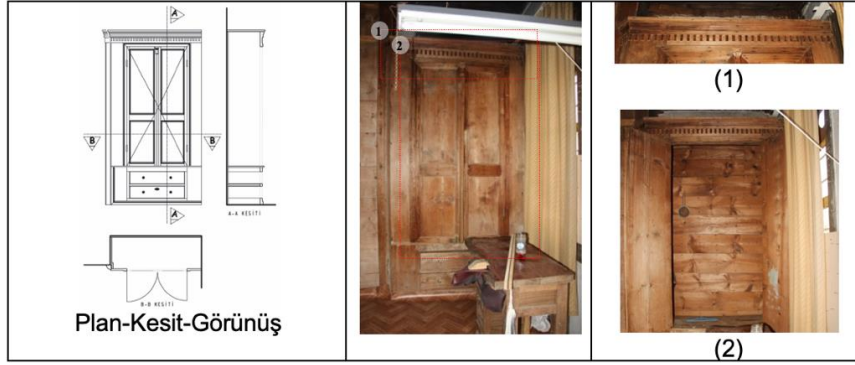
Şekil 5: 4 nolu yüklük

Çizelge 7'de Mehmet Şehirli Evi birinci kat sabit donatılarının plan üzerindeki konumları, görselleri ve açıklamaları yer almaktadır.

Çizelge 7: Mehmet Şehirli Evi birinci kat sabit donatıları

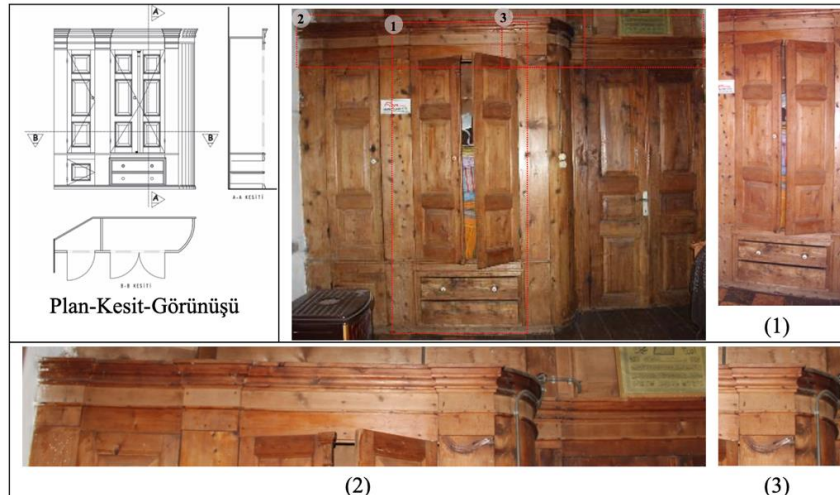
Birinci Kat Planı		<p>Birinci kat; sofa, üç oda, hamam, helâ ve balkon mekânlarından oluşmaktadır. Mekânlardaki sabit donatılar olarak üç adet yüklük ve (gizli) bir saklama dolabı tespit edilmiştir.</p>
--------------------------	--	---

1 nolu yüklük; duvar yüzeyinde gömülü olup; 144 cm genişlik, 274 cm yükseklik ve 43 cm derinliğe sahiptir. Dolabın iki adet dikey bölüm kapağı ve alt hizada iki adet çekmecesini bulunmaktadır. Zemin kat dolaplarından farklı olarak, taç kısmında içbükey-dışbükey profil ve şerit baklava desenli süslemeleri mevcuttur (Şekil 6).

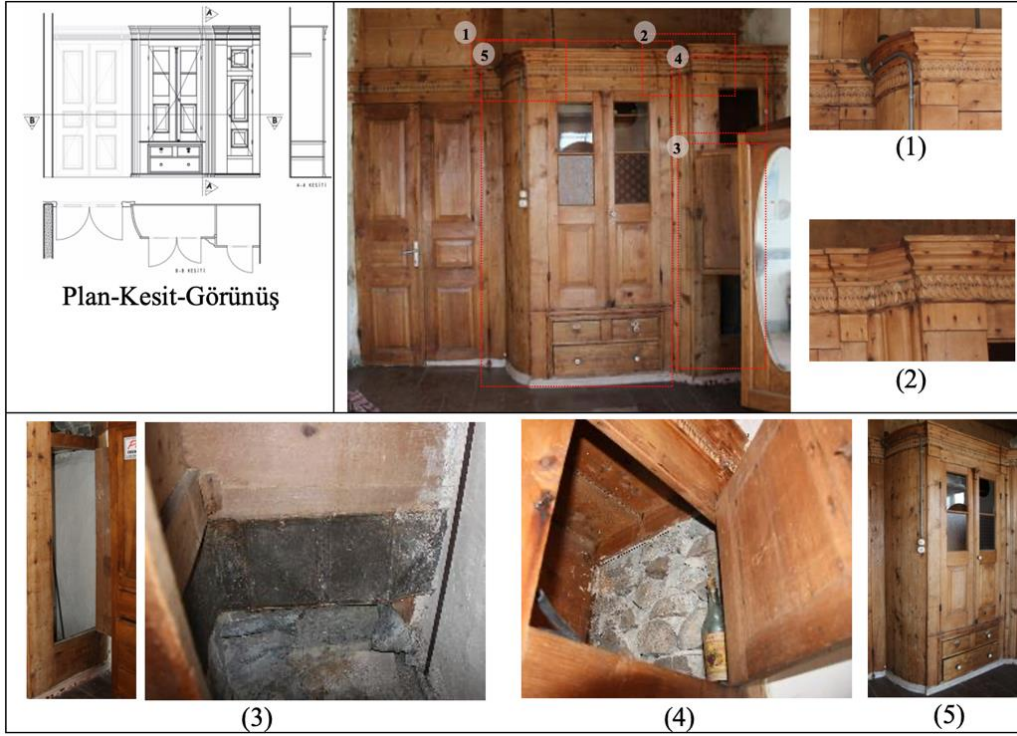
Şekil 6: 1 nolu yüklük

Yalnızca içbükey-dışbükey profil sırasından oluşan taç süslemeleri bulunan 2 nolu yüklük; 235 cm genişlik ve 268 cm yüksekliğe sahiptir. Dolabın bombeli sağ köşesinden başlayan 54 cm genişlik dolabın sol köşesinde 17 cm'e kadar düşmektedir. Dolap üst hizada üç adet büyük, alt hizada bir adet küçük kapak ve iki adet çekmecedenden oluşmaktadır (Şekil 7).

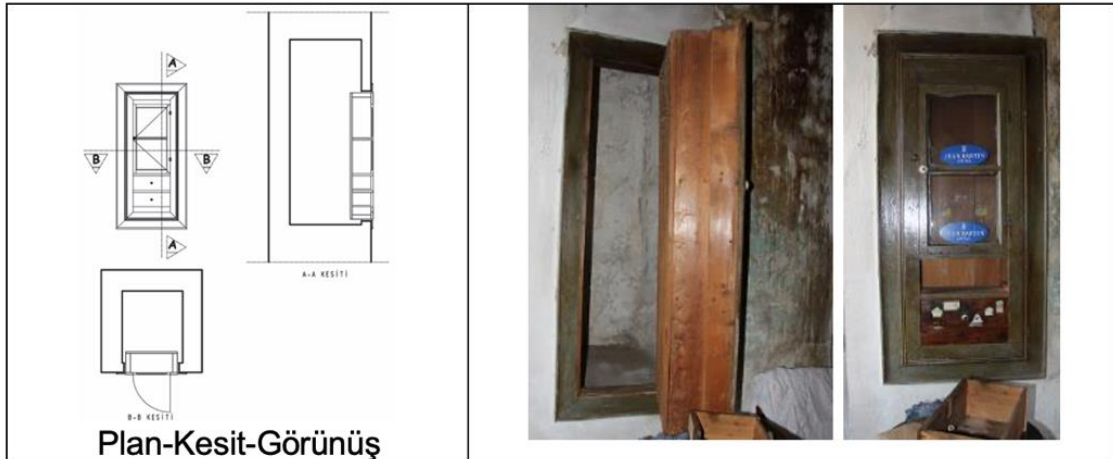
Şekil 7: 2 nolu yüklük

Zemin kat dolaplarına nazaran taç süslemeler ile bütünleştirilerek farklılaştırılan 3 nolu yüklük hem depolama hem de abdestlik işlevine hizmet etmektedir. Yüklük; 223 cm genişlik, 262 cm yükseklik ve 55 cm derinliğe sahiptir. Yüklüğün sağ tarafı boydan tek bir kapakla açılan abdestlik olarak ayrılmış ve içerisi su yalıtımı amacıyla kurşunla kaplanmıştır. Abdestlik bölümünün yer aldığı kısmın derinliği 70 cm'dir. Yüklüğün kapı tarafındaki en genişliği dışbükey yüzey ile hareketlendirilmiştir. Toplamda iki adet bölüm kapağı olan yüklüğün alt hizada iki sıralı üç adet çekmecesini bulunmaktadır. Yüklüğün taç kısmında bulunan içbükey-dışbükey profilli sıra ve şerit baklava desenli süsleme, kapı üzerinde de devam etmektedir (Şekil 8).

Şekil 8: 3 nolu yüklük-abdestlik

4 nolu ahşap dolap 80 cm genişlik, 165 cm yüksekliğinde ve 24 cm. derinliğinde, oda iç mekânından sergi amaçlı kullanılan camekânlı dolap bulunmaktadır. Dolabın arka kısmında ise; derinliği 69 cm. olan özel gizli bölme detayı bulunmaktadır (Şekil 9).

Şekil 9: 4 nolu gizli bölme detayı

5. Değerlendirme ve Sonuç

Geleneksel ev örneklerinden biri olan Mehmet Şehirli Evi; tipolojik olarak Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Salonlu Tip grubunda yer almaktadır (Sümerkan, 1991, s. 181). Kırsalda yer alan geleneksel ev ile kent içinde yer alan geleneksel ev arasında geçiş özelliklerini barındırması, Geleneksel Türk Evi'nde olduğu gibi benzer özelliklerdeki sabit donatılarıyla birlikte değerli bir örnektir.

Yapılan bu çalışma sonrasında; Mehmet Şehirli Evi'ndeki sabit donatıların, Geleneksel Türk Evi'ndeki kurguya benzer şekilde mekâna bağlı veya mekân parçasıyla birlikte, işlevsel çeşitliliği barındıracak şekilde biçimlendiği anlaşılmaktadır.

Üç kattan oluşan Mehmet Şehirli Evi'nin, bodrum katında sabit donatı mevcut değildir. Zemin kat ve birinci katta toplam 8 adet sabit donatı bulunmaktadır. Zemin kat; hayat, aşhane, iki oda ve ocaklıktan oluşmaktadır. Bu mekânlardaki sabit donatılar; aşhanedeki 1-2 nolu erzak dolapları, odalardaki 3-4 nolu yüklükler olarak tespit edilmiştir. Birinci kat; sofa, üç oda, hamam, helâ ve balkondan oluşmaktadır. Mekânlardaki sabit donatılar olarak biri duvar yüzeyinde gömülü toplamda üç adet yüklük, bir saklama dolabı (gizli) tespit edilmiştir.

Mehmet Şehirli Evi'nde yalnızca zemin katta aşhane mekânının bir parçası şeklinde biçimlenen ocaklık bulunmaktadır. Bunun dışında diğer dolap ve yüklüklerden yalnızca bir tanesi birinci kattaki 1 nolu yüklük ahşap yığma duvar yüzeyinde gömülü olarak diğer tüm dolap ve yüklükler duvar yüzeyinin önünde konumlandırıldığı görülmektedir. Zemin kat odalarındaki yüklüklerin tümünün işlev bakımından daha çok depolama amaçlı kullanıldığı anlaşılmaktadır. Birinci katta ise; yalnızca bir odada rastlanan 3 nolu yüklüğün depolamanın yanı sıra farklı işlevdeki abdestlik bölmesini de içerdiği görülmektedir. Ayrıca; birinci kattaki odada bulunan ve iç mekândan görsel ağırlıklı kullanılan, arka planda gizli bölmeye açılan 4 nolu (gizli bölme) dolap detayının, evin kullanıcılarının (kuyumculuk) mesleği nedeniyle özelleştiğini düşündürmektedir.

Süsleme özellikleri bakımından; zemin katta tek bir odada tümüyle sade tutulan 4 nolu yüklüğün yanı sıra, diğer mekanlarda iç-dış bükey profil sıraları ile hareketlendirilen 3 nolu yüklük bulunmaktadır. Aşhane mekânında ise hem sade hem de taç süslemeli iki dolap örneğinden de bulunmaktadır. Birinci katta; abdestlik bölümü olan 3 nolu yüklüğün aynı zamanda iç-dış bükey profil sıraları ve baklava dilimli şeritlerinin de olduğu ve taç kısmının odaya giriş kapısını da içerecek şekilde tüm duvar yüzeyinden geçirildiği görülmektedir. Bu detay; bulunduğu odanın diğer oda mekânlarına göre daha özellikli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir.

Mehmet Şehirli Evi yol güzergâhında kalması nedeniyle numaralandırılarak taşıma yöntemiyle yer değiştirmesine rağmen sabit donatıları korunarak günümüze ve geleceğe aktarılmıştır. Böyle yapıların korunması ve günümüze kadar gelebilmesi kültür göstergeleri açısından oldukça önemlidir.

Geleneksel ev örneği olarak sabit donatı özelindeki çalışma günümüze kadar gelebilmiş diğer evlerin de korunması için bir örnektir. Ayrıca; bu çalışma tek yapı ölçeği üzerinden yapılmış olup, sonrasında yöreye özgü ölçekte ele alınarak geleneksel evlerde sabit donatı tipolojileri şeklinde daha da detaylandırılabilir.

Kaynaklar

Arat, Yavuz, *Geleneksel Türk Evi İç Mekân Donatılarının Antropometrik Verilere Dayalı Analizi; Konya Evleri*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 2011.

Arat, Yavuz, "İç Mekân Donatılarının Geleneksel Türk Evi Üzerinden Okunması: Konya Evleri Örneği", *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7, 2012, s. 125-137.

Ataman, Mukaddes, Mehmet Şehirli Evi RRR Projesi İş'i'ne İlişkin Yayınlanmamış Rapor, 2013.

Eldem, Sedad Hakkı, *Türk Evi III Osmanlı Dönemi 'Turkish Houses Ottoman Period'*, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul 1987.

Gür, Şengül Öymen; Batur, Afife, *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*, Milli Reasürans T.A.Ş., 1. Baskı, İstanbul 2005.

Küçükerman, Önder, *Kendi Mekânını Arayışı İçinde Türk Evi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, 1988.

Küçükerman, Önder; Güner, Ş. *Anadolu Mirasında Türk Evleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

Özgüner, Orhan, *Köyde Mimari Doğu Karadeniz*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1970.

Sönmezer, İlke, *Geleneksel Türk Evinde Ahşap ve Mekân İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 1999.

Sümerkan, M. Reşat, *Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 1990.

Sümerkan, M. Reşat, Doğu Karadeniz'de Kırsal Kesim Geleneksel Ev Plan Tiplerinin Yöresel Dağılımı, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Yayınları:148, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:30 (5-7 Mart 1990 Konya), Ankara, 1991, s. 173-184.

URL-1. Ocak-Ocaklık. <https://www.homify.com.tr/projeler/49047/tuerk-evi-kuetuephanesi> Erişim Tarihi, 18 Ocak 2021

URL-2. Dolap-Yüklük. <https://forestist.org/Content/files/sayilar/126/97.pdf> Erişim Tarihi, 20 Ocak 2021

URL-3. Sedir. <https://akademyadergisi.com/gecmisten-gunumuze-turk-mimarisinin-degisimi/> Erişim Tarihi, 20 Ocak 2021

URL-4. Seki. <https://www.icmimarlikdergisi.com/2016/09/02/anadoluda-turk-evlerinin-tarihsel-sureci-plan-turleri/01-5/> Erişim Tarihi, 21 Ocak 2021

URL-5. Raf-Sergen. <https://docplayer.biz.tr/524585-Osmanli-turk-evi-mekan-kurgusunu-modern-konut-mimarisinde-okumak-wright-corbusier-eldem-ve-cansever-in-konutlari.html> Erişim Tarihi, 22 Ocak 2021